СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLII. Ч. 295. Джерзи Сіти, Н. Дж., вівторок, 18 грудня, 1934. VOL. XLII. No. 295. Jersey City, N. J., Tuesday, December 18, 1934. THREE CENTS.

ПОШАНУЙМО ПАМЯТЬ ПЕРШОГО ГОЛОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ І ПРОТЕСТУЙМО ПРОТИ ТЕРОРУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

УРЯД ПЛЯНУЄ ЗМІНУ В „НАЙРІ"

ВАШИНГТОН. — Робітнича Дорадна Рада натискає на Раду Відбудови поправити закон про відбудову краю в шістьох точках, щоб мовляв, дати робітництву можливість користати вповні з „економічної демократії".

Робітнича Рада пропонує передовсім створити спеціяльну раду, в котрій робітники мають мати рівну репрезентацію з підприємцями, а котра мала би мати право встановляти робітничі кодекси в ріжних промислах. Далі вона радить встановити мінімальну заплату як для нефахових так і для нефахових та фахових робітників. Робітники мали би мати рівну репрезентацію в усіх установах, що виробляють кодекси. Робітничі закони повинні мати відповідну санкцію, себто уряд мав би мати теж силу заставляти виконувати їх.

ЗАЛІЗНИЦІ ЗБІЛЬШУЮТЬ ЗАПЛАТУ.

ВАШИНГТОН. — Згідно з умовою з минулого квітня залізниці краю підвищають усім юнійним робітникам залізниць заплату з 1-шим днем січня на 5 процентів.

Цих робітників є коло міліона. Підвишка буде коштувати залізниці коло 30 міліонів долярів на рік..

ЗА ЗБІЛЬШЕННЯ АРМІЇ.

ВАШИНГТОН. — Джордж Дерн, секретар війни, предложив президентови Рузвелтови звіт зі стану армії й фльоти та домагається в ньому збільшення армії на 50,000 жовнірів. Армія, каже він, повинна мати 14,000 офіцирів та 165,000 вояків. Вона потребує нових 600 літаків.

ПРОТЕСТ ПРОТИ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ТЕРОРУ.

НЮ ЙОРК. — Коло 2,000 осіб зібралися у неділю зполудня в салі Купер Юніон, щоби запротестувати проти масового терору большевиків по замаху на Кірова.

Большевики пробували розбити віче своїми звичайними погромницькими способами, але їх викинено з салі. Вони тоді зібралися на площі перед домом та пробували зробити тут своє протестаційне віче проти протесту, але хтось кинув між них вонючу бомбу й вони розійшлися.

Вічем проводив д-р Сергій Інгерман, голова Російського Поступового Політичного Комітету. Промовляли: графиня Александра Толстой, дочка Льва Толстого; Алджернон Лі, президент Школи Ренда; Айзек Дон Левін, відомий газетяр і письменник; Анатоль Брайловський, Микола Калєсніков та Максим Стоцький. Всі вони клеймували розстріли жертв терору без суду. Вони говорили, що совєтський режім спирається на крови, ненависти, злобі та систематичній мілітаризації населення.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ПОЛІТИКИ МЕКСИКА ПРОТИ ЦЕРКВИ.

НЮ ЙОРК. — Коло 1,800 осіб зібралися в Клюбі Колюмба в Бруклині, щоб запротестувати проти антирелігійної програми мексиканського уряду.

Бесідники, між котрими були католицькі діячі, протестантські пастори й жидівські рабіни, осуджували антицерковну політику уряду Мексика як удар проти религії й людської свободи. Резолюції підчеркують, що це спільне віче протестантів, жидів і католиків.

ЗА КАМПАНІЮ ЗА ЗАБОРОНУ ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ.

ВАШИНГТОН. — Виконавчий комітет Американської Федерації Праці видав публичний заклик до стейтових і місцевих організацій Федерації, щоби вони взялися тепер до акції за приспішення стейтових ратифікацій федерального закона, що надав би конгресови право забороняти дитячу працю в фабриках.

І ЦЬОМУ ВИНУВАТИЙ ДИЛИНГЕР?

ШІКАГО. — Федеральні агенти, що розслідлюють діяльність шайки бандита Джана Дилингера, кажуть, що уряд має докази на те, що ця шайка була головним виконавцем грабункового нападу на панцирний автомобіль у Брукліні, підчас котрого заграблено 427 тисяч долярів.

При одному з бандитів цієї шайки знайдено папери, котрі показують, що бандити поділилися заграбленим майном.

УКРАЇНЦІ В АМЕРИЦІ!

В сам день народин Тараса Шевченка, дня 9-го березня 1917 р., голодові демонстрації в Петрограді, столиці царської Росії, дали почин великій російській революції.

Піднявся тоді і народ України, в надії, що на розвалинах царської Росії виросте воля! новий суспільний лад для поневолених Росією народів, а тимсамим і для народу українського. В Києві, столиці України, повстала була Українська Центральна Рада, як перший, революційний український парлямент, покликаний до життя людьми з сіл, від фабрик, від салдатських казарм, від громад і товариств українських. І той парлямент проголосив у Першім Універсалі таку волю українського народу:

„Най український нарід має на своїй землі право сам розпоряжати своїм життям. Най порядок і лад на Україні дасть вибраний всенародним, рівним, безпосереднім і тайним голосуванням всенародний український сойм".

А в доповненню до цієї народньої волі, на Українськім Селянськім Зїзді, який радив тоді в Києві й обговорював положення України, українське селянство оваційно повитало таку заяву Михайла Грушевського:

„Свято революції скінчилося. Настає грізний час. Україна повинна бути зорганізована. Свою долю повинен рішати тільки український нарід. За нього ніхто інший не рішить!"

Ті заяви довели в своїй історичній конечности і послідовности до цього, що в півночі з 11 на 12 січня (старого стилю) 1918 року голова Української Центральної Ради проголосив у Києві Четвертий Універсал, який зачинається словами:

„Народе України! Твоєю силою, волею і словом стала на землі українській Вільна Народня Республика. Справдилась колишня давня мрія батьків твоїх — борців за вольности і праву трудящих". Бо отсе:

„. . . ВІД НИНІ УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛИКА СТАЄ САМОСТІЙНОЮ, НІ ВІД КОГО НЕЗАЛЕЖНОЮ, ВІЛЬНОЮ, СУВЕРЕННОЮ ДЕРЖАВОЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ".

Отсе є ті найважніші, найсильніші й найдорожчі слова, яких, до їх виголошення в тім пропамятнім дні, не було в цілій історії України. А честь оті слова уложити, та щастя їх виголосити, припало тій Людині, яка недавно відійшла від нас, а якою був НОВІТНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ БАТЬКО: МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ, ПЕРШИЙ ГОЛОВА ВІДРОДЖЕНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

Та російський центральний уряд не хотів разом з українським народом будувати новий лад. Навіть грошей, які цей уряд збирав з української землі, не хотів звернути на потреби школи, просвіти й організації на Україні. Нова російська влада відтрутила простягнуту руку українського народу, бо у відповідь на українську відозву про мирне співжиття двох братніх народів петроградський уряд „народніх комісарів", аби привернути під свою власть Вільну Українську Республику, оповістив війну Україні й наслав на українську землю большевицьку червону гвардію.

Красногвардійські большевицькі війська почали, як кажеться в Четвертім Універсалі, грабувати хліб в українських селян і без усякої заплати вивозити його в Росію, не жаліючи навіть зерна, наготовленого на засів, а разом з тим почали вбивати неповинних людей і сіяти скрізь по Україні безладдя, злодійство і безчинство.

Щоб цей большевицький наступ здержати, Українська Центральна Рада проголосила устами Михайла Грушевського:

„Щож до так званих большевиків та інших напасників, які нищать та руйнують наш край, то приписуємо урядови Української Народньої Республики твердо й рішуче взятися до боротьби з ними, а всіх громадян нашої Республики закликаємо, не жаліючи життя, боронити добробут і свободу нашого народу. Народня Українська Держава повинна бути вичищена від насланих з Петрограду найманих насильників, які топчуть права Української Республики".

Наступаючи на Україну, російський большевицький уряд проголосив на словах, що Україна має право, як захоче, відділитися від Росії. Він навіть визнав Самостійну Україну формально, міжнародним актом, коли підписував мировий договір у Берестю Литовськім. Але в тім самім часі він наступав на Україну з військом і зброєю, затроюючи заразом душу, серце і розум українських селян і робітничих мас підступною й облудною своєю пропагандою.

Так зачалося нове, бо московсько-большевицьке, підбивання України, яке остаточно скінчилося розгромом української державности і договором у Ризі, де Москва заключила мир з Польщею коштом розділу українських земель.

А Перший Голова Української Держави, Михайло Грушевський, пішов шукати захисту на чужих землях.

Та не міг Грушевський довго видержати далеко від України, розуміючи, що на Україні Його місце й там Його обовязок жити і працювати, там і вмирати, ділячи свою долю з долею українського народу.

Зібравши всю силу своєї волі, зломивши всяку особисту амбіцію, не звертаючи уваги на остороги і спротиви своїх найближчих приятелів, співробітників і народних діячів, звертається він до Москви по дозвіл на поворот на Україну, бо хоче, стоячи здалека від політичного життя, працювати для української науки й культури. Вертається на Україну та продовжує свою науково-історичну працю у Всеукраїнській Академії Наук.

Але й та його праця стала сіллю в оці червоної Москви. Та Михайло Грушевський — це була для червоної Москви завелика українська постать, щоб можна було її поставити під суд, засудити чи розстріляти. Тому усунено Його з Києва непомітно так, що довгі часи ніхто не знав, чи Грушевський жие, а як жие, то де перебуває. Аж згодом продерлися вісти, що Його вислано „адміністраційним порядком" до Москви, та Він жие там у дуже поганих обставинах, голодує і тратить цілковито зір.

А ось наспіла остання вістка — і то як на глум, шляхом польських і московських пресових агенцій чи газет, — що ПЕРШИЙ ГОЛОВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПОМЕР У ЗЛИДНЯХ НА ВИГНАННІ.

Разом з тою сумною вісткою надійшла друга, теж жахлива, про те, що НА УКРАЇНІ ПІД СОВЕТАМИ ЗАЧАЛАСЯ НОВА ХВИЛЯ ТЕРОРУ І МАСОВИХ РОЗСТРІЛІВ.

Додаймо до цього терпіння українського народу під Польщею, чи під іншими займанщинами, а матимемо образ трагічної сучасности.

Ми свідомі того, що ті всі вісти потрясли українським громадянством до глибини душі. Всі ми бажаліб якнайскорше дати вислів нашим почуванням. Всі ми бажаліб склонити свою голову перед памятю Покійного Першого Голови Української Держави. І всі ми бажаліб якнайсильніше наклеймити новий кривавий московсько-большевицький терор на Україні.

До цього саме тепер найкраща нагода. Бо отсе зближається ДЕНЬ 22-го СІЧНЯ — СВЯТО ЗЛУКИ УКРАЇНИ.

Отсе свято хай буде тим разом присвячене ПАМЯТІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО, ПЕРШОГО ГОЛОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

Звеличування памяти Михайла Грушевського — це живий протест проти московської тиранії на Україні. Тому треба запрошувати на ті свята американських учених, духовників, виховників, суспільних діячів і т. п. Треба, щоб про ті свята писала американська преса та щоб були на святах реферати англійською мовою. Бо саме тепер є добра нагода висвітлити українську справу в її соборницькім виді. Є тепер добра нагода представити московський терор, бо вже і в американській пресі підносяться голоси, що в них взивається американський уряд застановитись над тим, яких це дикунів він визнав, коли згодився навязати дипльоматичні зносини з Советами.

Вшановуючи память Михайла Грушевського, памятаймо, що шануємо память Того, хто практично й організаційно переводив у дійсність те, що заповіли нам наші національні пророки і генії: Шевченко на Великій Україні, а Франко в Галичині.

Покійний Михайло Грушевський — це теж Духовий Батько Соборної України. Хай отже память про Нього і Його мученицьку смерть загріє нас до нової праці, до нових жертв і до нової боротьби, щоб проголошена Ним Українська Держава наново віджила і стала навіки самостійною, ні від кого незалежною.

В грудні 1934 року.

ЗА ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ:

Омелян Ревюк, д-р Володимир Галан, Микола Мурашко, д-р Лука Мишуга, Дмитро Галичин, Микола Данильченко, Володимир Кедровський, Теодор Свистун, д-р Семен Демидчук, Омар Малицький, о. д-р Володимир Клодницький, Евген Скоцко, Олександер Мерещак, Анна Бабко, Стефан Шумейко, Володимир Семенина, Михайло Фатюк, Андрій Борак, Іван Щуцький, Яків Швець, Льонгин Годівський, Пелагія Хома.

МОСКВА ШУКАЄ ВИПРАВДАННЯ НА СВІЙ ТЕРОР НА УКРАЇНІ

МОСКВА (Росія). — Офіціяльна совєтська газета „Ізвєстія" обговорює широко положення на Україні. Карло Радек підписав своїм іменем статтю про 15-літню річницю наступу Денікіна на СССР, а зокрема на Україну. Пише про те, як большевики відбивали від Денікіна Київ, столицю України. Розписується дуже широко про те, скільки добра Совєти зробили для України. Каже, що упромисловили хліборобський край, Дніпрельстан збудували і т. п. Заявляє, що, не зважаючи на те все, на Україні є опозиція до Москви. Давніше вели її „кулаки" і „буржуазні елементи", а тепер є повно на Україні шпигунів, насланих там західніми державами й одною східною. Всі ті держави підбурюють населення, бо хочуть відірвати Україну від Москви для своїх власних інтересів, щоб користуватись потім багатствами України. В тім напрямі працюють, теж каже Радек, „імігранти з України" та давні царські офіцири. Хочуть запродати Україну польським дідичам і німецьким фашистам. Радек переконує світ, що Україні не може бути під ніким інше краще, як є під Москвою.

СОВЄТИ ХОТІЛИБ НАЛЯКАТИ ВСЕ НАСЕЛЕННЯ.

МОСКВА. — Чужинецькі кореспонденти застановляються над причиною нового совєтського терору. Кажуть, що совєтський уряд цілком певно свідомий того, скільки він тратить у світі через масові розстріли без суду. Але своє робить тільки тому, що переконаний, що в той спосіб залякає опозицію в цілім краю і приверне спокій. Досі ніхто не знає подробиць терору. Не знати навіть, скільки людей арештують, а скільки розстрілюють. Бо проголошують тільки те, що є поміщене в офіціяльних комунікатах. Але з того всього виходить, що положення в краю не є таке певне, як це могло було видаватися тому місяць, коли появлялись урядові запевнення, що здобутки революції вже захоронені і влада Совєтів закріплена.

ОСТАННІ ХВИЛИНИ З ЖИТТЯ ГРУШЕВСЬКОГО.

ЛЬВІВ. — „Діло" подає про останні хвилини М. Грушевського таке:

Акад. Михайло Грушевський помер у Кисловодську (на Кавказі), в шпиталі, дня 25-го листопада, в день, по другій годині. Хорував між іншим довший час на карбункул на лопатці. Робили йому шість операцій і дві трансфузії крови. Одначе виснажений організм не міг побороти недуги. Доглядали його ввесь час Марія ур. Вояківська (Галичанка) і донька Катерина, відома вчена. Тиждень перед смертю Грушевський був непритомний, лише зрідка говорив притомно. Кавказ називав Великий Небіжчик своєю другою батьківщиною. Кисловодськ любив він особливо, бо в ньому бував у ріжних порах свого життя, — і в ньому заснув на віки.

ВЕЧІР НАРОДНЬОЇ НОШІ.

ЛЬВІВ. — „Українська Захоронка" й „Українське Народнє Мистецтво" влаштували в салях „Народного Дому" у Львові цікаву імпрезу: вечір народньої ноші. Та зробили одну велику помилку: взяли замалу салю. Зїхалося стільки людей з провінції й стільки прийшло зі Львова, що не було для всеї публики місця. У програму входили теж танки і пісні. Окреме жюрі вибрало типічні Українки. Танки були укладу п. Оксани Суховерської. Виступали учні її хереографічної школи, з яких маленький як горошина чумак та стилеві старославянські гаївки в оригінальних строях зібрали бурхливі оплески, а „козачок" Дари Ніжанковської та „Білий козачок" Соколовської були справжніми архитворами. На високому рівні стояли теж народні, а зокрема лемківські пісні, що їх виконала наша співачка, п. Одарка Бандрівська. Найцікавішою точкою був показ народньої ноші. Перед публикою перейшли чергою регіональні групи народньої ноші, отже з Великої України, Покуття, Наддністрянщини, Гуцульщини, Бойківщини, Лемківщини, Яворівщини, Поділля, Волині й Полісся. Кольорит тієї ноші, оригінальні форми та мистецькі вишивки творили незабутню картину. Дано три нагороди: угнівській групі за її величаві староміщанські строї (ціле весілля з молодим і молодою), а іншим за красу й оригінальність.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holiday at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
За оголошення редакція не відповідає.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Тел. „Свободи": BErgen 4-0237 — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НОВІ КРУТАРСТВА

За останніх кілька тижнів знову назбиралася низка вісток про протиробітничі тенденції федерального уряду.

Наперед прийшла вістка з Вашинґтону, що урядники „Найри" звільнили 15 фірм від правил про найвище число годин праці. До цієї вістки одно новинкарське бюро додало від себе, що ці підприємства можуть заставляти робітників робити більше годин на день, ніж дозволяють кодекси їх промислів, бо, мовляв, у цих промислах відчувається недостача фахових робітників. З інших жерел приходять рівночасно факти, які показують, що ця заява неправдива. Приміром, юнія ювілерських робітників у Ню Йорку подає, що там звільнено від постанови про години праці в цьому промислі 8 фірм, але виправдання браком фахових робітників зовсім не на місці, бо на 5,000 ювілерських робітників у Ню Йорку мають роботу не більше як 1,500.

По цій вістці прийшла друга про нове пояснювання кодексових постанов про висоту заплати. Більшість кодексів дозволяє підприємцям платити менше ніж мінімум, установлене в кодексі, так званим челядникам, одначе челядників не може бути більше, як 5 процентів усіх робітників. Тепер, як подає одна купецька ґазета, уряд дозволяє збільшати число челядників у тих фабриках, що повстали недавно в новій місцевости. Це виглядає зовсім невинно, колиб не те, що тепер у всіх промислах почався рук за переношення фабрик у нові місця, щоб ослабити робітничі орґанізації, а специяльно викрутитися від постанов про мінімум робітничої заплати. У стейті Месечусетс почикають уже навіть побоюватися, що ввесь шевський промисл з цього стейту перенесеться в інші. Фабрики, що перенеслися на нові місця, добиваються від уряду дозволу наймати аж 40 процентів „учеників", яким, очевидно, мається платити менше, ніж постановляє кодекс. У цей спосіб фабриканти пробують масово обходити постанови кодексів про відносини між підприємцями й робітниками.

Цього роду вістки попадають у ґазети тільки принагідно, бо, відомо, в них нема стільки цікавого, скільки є в новинці про вбивство або хочби про побачення між президентом Рузвелтом та канадійським лікарем, що бабив при породі 5 близнят. Та за цього роду вістками якраз повинні стежити робітники, якщо вони хочуть оборонятися перед усе новими заходами підприємців обмежати права й приходи робітників.

МІЛТОН І ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Цього року минуло 260 літ від смерти англійського поета **Джана Мільтона (1608—1674)**, одного з найбільших творців, про яких знає всесвітня література, а дотого **державного мужа** й політичного письменника першої міри. Як автор безсмертного релігійного епосу „Утрачений рай" („Де Парадайз Лост") та інших славних поетичних і публіцистичних творів, а притім як незломна своїм характером, хоч особисто нещаслива людина, Мільтон іще й сьогодні належить до найбільш репрезентативних постатей епохи Кромвеля і великої англійської революції. І що Мільтон як справжній революціонер турбувався теж вихованням молоді, про це пише в однім віденськім журналі д-р Герман Красна в цікавій статейці п. н. „Мільтон і виховання молоді", в якій читаємо таке:

„В половині XVII. в. видвигнулися в Англії на овид національного життя два мужі, повні такої величі, що їх постаті зазначуватимуться чітко ще і найдальшому майбутньому. З них один це — **Олівер Кромвель,** вожд і державник, „жовнір Господа", як казалося, що для свойого народу добув світового простору, а другий — Джан Мільтон, що як однодумець Кромвеля орудував пером наче мечем, який завдає удари й ранить. В його то творчости є між епохою перших молодецьких спроб і епохою творів останніх літ, між поемою „Утрачений рай" і драмою **„Сімсон Агоністес"** — у якій він вражаючими словами розмальовує траґедію свойого осліплення — це й періода публіцистичної діяльности, упродовж якої цей революційний поет виступав як речник Кромвеля, а властиво як заступник усієї Англії. Отак у ділянку тих праць належить передовсім славне **„Слово в обороні англійського народу (1650)**, таке могутнє своїм тоном, що промовити його могла справді тільки людина Мільтонового формату, причім він — таксамо зрештою, як і Кромвель — вірив несхитно, що післанництво служити свойому народови в нього — від самого Господа. А позатим, за час більш ніж десятьлітніх революційних вирів, при кінці яких видвигається кривавий ешафот, на якому король Карло І. мусів покласти свою елеґантну голову, маємо приблизно дванацять публіцистичних праць, де поетове перо переміняється, сказатиб, у сокиру, і в яких Мільтон являється нам з усією чіткістю як великий прозист і фільософ усесвітної міри. Між іншим є тут і **„Розвідка про виховання"**, особливо цікава для нас тому, що зустрічаємо тут проблиски нашого модерного підходу до справ виховання.

Поет каже ось:

„З прав для молоді, які, на мою думку, треба особливо наголосити, це передовсім дбайливі **вправи зброєю.** Молодик хай учиться, як наступати зі зброєю, як боронитися збройно, як ударяти мечем і робити противника неспосібним до боротьби. Такі вправи причиняться в великій мірі до того, що наша молодь буде здорова, бистра, сильна й несхитна в бою. А позатим це мабуть найпевніший засіб до того щоб берегти молодь дужою і звинною та розбудити в неї благородну і сміливу відвагу. Притім добре булоб іще й повчити молодь при допомозі відповідних поук і прикладів про справжню хоробрість і видержалість, і, всмирюючи так стихійні пориви мужности, призвичаювати її **до геройської відпорности на всякі наступи.** І таксамо треба, щоб наші молоді люди вправлялись у всіх родах дужання, тому питомому Англійцям хистови, бож нераз воно в бою так, що треба кидатися на противника голіруч, битися і змагатися з ним. А того всього буде доволі на те, щоб дати молоді змогу випробувати свою силу та захопити її лицарським ділом".

Та це ще не все.

„Крім тих тілесних вправ удома є ще й нагода поза домом та в дуже милий спосіб добувати собі незвичайно важного знання. Оце ось з весною, коли повітря стає погідне й приємне, булоб своєрідним гріхом проти природи не виходити з хати і не чудуватись її багацтвами і не радуватись ураз з землею і небесами. Отим то й не хотів би я, щоб наша молодь в такий час надто багато вчилася в хаті та в зачинених просторах, а щоб поодинокими гуртами та під проводом розумних і енерґійних людей розіздилась по всіх сторонах рідного краю та пізнавала там з власного досвіду все, що варт пізнати. Отже всі твердині та їх укріплювання, всі способи використовування землі як для хліборобства так і для міст, а далі пристані й порти та їх значіння для торговлі. А час від часу хай би наша молодь подавалась і ген туди, де море і наша фльота, та намагалась там добути по мозі знання мореплавства та военного ремесла в боях на морі".

В тійжесамій розвідці Мільтон, обговорюючи ще і справу **вивчування мови,** каже між іншим про причини твердої вимови Англійців таке:

„Щождо науки, то молодь повинна починати передовсім від головних та необхідних правил доброї граматики, чито тепер у нас уживаної, чито якої кращої, і водночас з тим намагатися засвоїти собі щонайвиразнішу та найбільш зрозумілу вимову, по змозі таку, як італійська, особливо в вимові самозвуків. Бо ми, Англійці, як мешканці далекої півночі, під подихом холодного повітря не отвираємо уст настільки, щоб гарно говорити якоюсь із південних мов, а навпаки — це інші народи підхопили вже давно, що ми, намагаючись як мога небагато отвирати уста, говоримо ніби до себе, так, що латинські або французькі слова, вимовлені нами, не мають гарного звуку".

А доторкаючись далі питання **свободи слова,** а з цим і свободи преси, Мільтон — знову як справжній державний муж — перестерігає молодь перед розхрістаністю якоїсь необмеженої свободи, як відносно одиниці так і відносно держави, і каже з цього погляду між іншим ось що:

„Свобода, якої можемо надіятися, вона не в тому, щоб ми не почули ніколи нашої залежности від держави. Ні. Найдальша межа горожанської свободи, очікуваної розумними людьми, буде осягнена, й тоді, коли державний провід вислухає радо наших жалоб, уважно обміркує їх та негайно полагодить у нашу користь".

Отак — кінчає свою статейку д-р Красна — величаві поетичні твори Мільтона це вічно живе жерело духової насолоди для тонких умів, а його прозові писання — то архів державницької мудрости. А щодо їх повстання, то напевно можна здогадуватися, що багато з них зясовувалося в численних розмовах, що їх Мільтон, як тайний державний секретар, тобто по нашому шеф преси і пропаґанди, вів колись з льордом-протектором, великим Олівером Кромвелем.

Д-р Остап Грицай.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ЯК ДОСЛІДНИК ЛІТЕРАТУРИ

Велика і величня своїм вислідом праця Михайла Грушевського як історика, далі його орґанізаційна, педаґоґічна й громадянська діяльність прикрили собою його досліди над літературою. Варто тепер їх хочількома словами згадати.

За довгі роки свойого творчого життя оголосив Грушевський низку інтересних критичних нарисів про своїх і чужих письменників. Вистане тут згадати, що він перший дуже високо оцінив талант Черемшини, він ознайомив українське громадянство з неодним визначним західньо - европейським письменником (Сельма Лягерлєф і ін.), він врешті довгими роками кермував разом з Іваном Франком українським літературним життям, будучи начальним редактором „Літературно-Наукового Вістника".

Найбільшим досягненням є його „Історія української літератури".

Написання цієї книги — пише М. Грушевський у передмові — було моєю давньою мрією. Від початку, коли я тільки став інтересуватися наукою, історія і література — людське життя і його відбиття в словесній творчості — однаково зробились предметом моїх інтересів... Я ні на хвилину не переставав слідити за її (літератури) новинами, поступами в її обробленні, багато часу віддавав реферуванню, критиці, бібліографії української і світової літератури".

Від 1914-го року працює Він уже над курсом української літератури. Перший том появився в 1923-му році, а незабаром за ним чотири дальші, з того 4-тий і 5-тий уже в Києві. Курс доведено менш-більш до кінця XVI-го віку.

Поруч історії літератури акад. Мих. Возняка це найбільше наше досягнення. Перш усього ця праця Грушевського опрацьована систематично.

Акад. Грушевський увів народню творчість до історії загального письменства. Та передтим зумів Він перевести величезний дослід: упорядкувати всю устну словесність часово. Він зачинає історію української літератури від огляду найстарших верстов народньої поезії, тієї, що зберегла залишки родо-племінних часів; далі обрядові, молитовні, далі йде словесність княжих часів, упорядкована за обрядами у році, дружинна й інша. Щойно потім т. зв. книжна словесність. Хоч у загальному ця частина є перерібкою огляду старої української літератури, що її дав Грушевський у своїй монументальній „Історії України-Руси", всеж знаходимо тут багато нового. Найцікавіший його підхід до літописів. Узброєний величезним науковим апаратом, Він виказав на основі точної аналізи, що наші літописи, то не якісь суцільні твори. Це зводи, де просто переписано цілу бібліотеку, в тім чимало високомистецьких літературних творів, всуміш з історичними. Чи то будуть — повість про Ізяслава й інші в київськім літописі, чи то повісти про Куремсу і Бурунддая, про Володимира Васильковича в галицькім — все те прегарні літературні твори. Зновуж у четвертому томі дає Грушевський першу науково опрацьовану (з українського становища) студію про творчість пізних княжих і переходових віків, у тім глибоко схоплені й високо оригінальні досліди про билини й особливо про людову космоґонію.

Вже за те, що акад. Грушевський виказав тут, що „ми володіємо в цій спадщині засобами далеко більшими, як хтонебудь думає — і як думаємо ми самі", належить високо цінити ту історію української літератури. Колиж до цього додати величезну ерудицію автора, що позволила йому використати ціле дотеперішнє надбання, оригінальний підхід, глибоку інтуїцію, виведення історичного літературного процесу на широкому тлі української культури — все те велить нам поставити Михайла Грушевського теж на переді істориків української літератури.

Є. Ю. П.

НАЙБІЛЬШИЙ ПТАХ НА СВІТІ.

Тому 100 літ прийшла перша вістка, що на Мадаґаскарі знайшли величезні птичі яйця. Одначе вчені приняли цю вістку з недовірям. У 1850 р. один капітан привіз до Франції кілька штук таких яєць. Славний французький учений Жофруа Ст. Ілєр прослідив їх і поставив гіпотезу про існування птаха великана, для якого придумав назву епіорнікус. В дальших роках часто знаходили яйця незнаного птаха. Вони мали 40 цм. здовж і 25 цм. вширш. Обєм їх перевищав ушестеро обєм струсиних яєць. Аж кілька літ тому попали на кістяк таємного птаха. Він знаходиться тепер у природничому музеї в Парижі. Високий 2 метри 68 цм. і важить около 150 кґ.

Михайло Грушевський.

НЕРОБОЧИЙ ГРИЦЬКО КРИВИЙ

Волинський образок з початку вісімнацятого віку.

(3)

Перехожі повставали й зібралися — ще не розвиднілося. Хазяї попрощалися привітно, дали хліба на дорогу, і знову пішли вони плентати. Знову потяглися мокрі дороги, налиті водою колії, сумні ліси, чорні ріллі, голодний, гострий крик ворони й дрібний дощик, мов крізь решето. Знову спочивки в селах і звичайні розмови й питання про життя й про пана: там заздрий, там — хто його зна, там — дуже важко, а там — так собі; кажуть, що скрізь так. Так пройшов ще день — другий.

— Е, нехай і так, остогидло вже тинятись, — сказав Грицько, прослухавши звичайні оповідання про пана й роботу, — мабуть нема чого кращого сподіватись; правду кажуть, що де люди — там і пан і панщина... Так скільки, кажете, робити?

Зимою й літом по два дні, та толоки дві, та шарварки чотири...

— Нехай і так; в нас цілий рік по три дні було, а толоки чотири.

— Та ичншу 20 грошей, та курка, та яєць пять...

— Та вже!... Мабуть кращого, кажу, не знайдеш! Як тобі здається, жінко?

— Про мене, аби скоріше; йди хоч зараз до пана, — обізвалась Ганна.

— А піду справді. Сьогодня вже мабуть пізно... Кажете, що пан не дуже лихий?

— Звичайно, як пан! Як не вийдеш на панщину, то всиплє добре на обидва боки...

— Бодай не довелося йому й його батькови! — відказав на це Гриць. — Та мубуть ліпшого не знайдемо.

— Тільки тиб йому поніс щонебудь на ралець, все був би ласкавіший! — радили люди.

— Та в мене нічого й нема!

— Хібаб гуску узяв денебудь; он у сусіда є кілька...

На тім і постановили. За дванацять грошей купили гуску, і Грицько прибрався й тісненько підперезавшися, пішов вранці на панський двір. Через кілька часу надійшов і пан з току, де весело гупали, далеко лунаючи, чотири ціпи.

— До вашої ласки, пане, прийшов з жінкою, щоб у вашому селі осістись, — звернувся до нього Грицько.

— Щож, живи; як добрий будеш, то буде й тобі добре, і придбаєш всього. Є худоба в тебе, чи може ти з рукомесла живеш? Мені дужеб ткача треба.

— Ні, пане, не вмію нічого, і худоби нема. Я за парубка жив попереду.

— Так як же ти? Може й тут за парубка станеш?

— Ні, дайте вже поле, худоби позичу і плуга.

— Про мене, роби як знаєш. Рік будеш вільний від усього; а там — що люди роблять, то й ти. Якже ти звешся?

— Гриць Крук, — назвав себе наново Грицько, — а жінка Ганна, та ще дитина мала.

Тим скінчилася розмова. Пан післав хлопця показати Грицькови хату: господар її втік торік.

— Кудиж він пішов? — розпитував Грицько хлопця.

— Кажуть, на Поділля, тоді пятеро того року втікло. Кажуть, що там панщини нема, а землі — скільки хоч.

— Мабуть брешуть, — постановив Грицько: — адже ж мені казали, ніби тут нема панщини, а також саме, тільки манять людей; мабуть від сього ніде не втечеш!

Хата, подвіря — все те тхнуло пусткою. Солому з повіток, з хати розібрано; подвіря розгороджене, хата облуплена.

— Це вже дуже погана. Чи нема кращої? — спитав Грицько хлопця.

— Ті ще гірші; адже ж за те хата нова.

„Круки" перенесли зараз свої клунки до нової оселі й повиймали своє добро: тут була сокира, коса, серп, заступ, рогач, мішки, деякі хусти, сувій полотна, що придбала Ганна ще наймичкою бувши, та ще два злоті грошима — отсе було й усе богатство „Круків". В хаті текло, подвіря затхле, як у пивниці. Грицько пішов знову до пана — просити дерева на огорожу й соломи на покрівлю. Ганна зараз заходилась мастити хату: їй не ждалося, хотілося зараз все поправити, зробити. Позичила опалу, горшка, крупів, хліба; заткнула пробите вікно, замостила соломою, де текло. Вечором, в пітьмі хата не здавалася вже зовсім пусткою. Солома ясно палала в печи; ясні плями й темні тіни тремтіли й танцювали по стінах, по долівці; Ганна з великою радістю після довгого блукання тепер поралась коло печи, втішаючись і ясним полумям і своїм хазяйнуванням. Вона так давно бажала стати справжньою хазяйкою! З такими мріями йшла вона замуж, та не справдились вони в рідному селі! Тепер знову ці мрії вставали перед нею в блискучому полумі, й вони тішили, вабили її...

Ті веселі думки опанували й Грицька. Сидячи на соломі, він гойдав свого синаша й тішив його, показуючи на полумя. Чи тішилась дитина, чи ні, але батько проте був у тій хвилі щасливий, і біляве, як у „Литвина"*), лице його світилось незгірш від тих ясних плям, що бігали по хаті.

Так весело розпочали Круки своє життя в Ставках — так звалося те село.

*) На Украіні Литвинами і досі звуть Поліщуків.

(Далі буде).

Мусій Степанчук.

ТІНЯМ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

I.

Із півночі далекої в непогідний час
Прийшла вістка невесела до дому до нас.
Рознеслася сумна вістка поміж увесь рід,
Що в чужині, в Московщині, умер Рідний Дід.
Замкнув очі України Батько-Патріярх:
У стражданнях у ворожім краю Він поляг.
Його вбили: голод, нужда й серця лютий біль,
Що не мав він відпочинку серед рідних піль;
Що не бачили вже очі дітей рідних всіх,
Не могла рука писати науки для них.
Як Вкраїну навістила голодова смерть,
В Його серцю болі й рани перелялись вщерть.
Не міг знести зойків скону з українських хат,
Де рай тихий, рідні села в пекло змінив кат.
Звяло серце Його з жалю, застигла рука
І поникла вже на віки сива голова.

II.

Із півночі далекої в непогідний час
Ввезли в Київ, у столицю, Батенька до нас.
Ввезли в Київ Патріярха неживого вже,
Щоби з грудей не вирвалось словечко живе.
Ввезли в Київ й поховали мовчки, без промов,
Щоб Дух Батька не закликав стрясати оков.
Поховали і без дзвонів Історика нам,
Щоб не збіглися всі діти на похорон там;
Щоб не збіглися громадно ті, що Він їх вчив,
І те слово не спімнули, що Він голосив.
Поховали тай лишили гріб і без хреста,
Щоб не знав світ, де спочила та Душа Свята;
Щоб не знав люд України й широкий світ ввесь,
Що умер це України Президент колись.
Що умер Той, що за нарід терпів і страждав
Й незалежности Вкраїні все життя бажав.

III.

Спочивай же, Патріярше, Батьку Дорогий!
Твій Святий Дух буде жити з нами вік цілий.
Прийде хвиля: кликне гучно Дніпро, дужий дід,
І зійдуться діти й внуки до Тебе на гріб.
До столиці України прийдуть діти враз,
Щоб звістити Тебе, Батьку, про Державу в нас...
І поставлять хрест високий і вінки Тобі,
І на вічну Тобі память полинуть пісні.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ.

ЩО КРАЩЕ?

Жінка президента Рузвелта звернула недавно в своїй промові увагу на питання: з яких домів виходять найщасливіші діти?

Це заставило вперше вчителів і психольоґів, що займаються вихованням, змінити свої способи розсліду дітей. Досі звичайно слідили за дітьми, які не добре достроєні до свого оточення. Тепер починають студіювати діти щасливі.

СПЛЯЧИЙ СВІТ.

Каже протестантський єпископальний епископ Ню Йорку, Вилієм Менинґ, що світ нині представляє образ людини, що спить, коли їй грозить небезпека.

Нема що цьому дуже дивуватися, коли багато проповідників за це тільки й дбає, щоби люди небезпеки не бачили. І самий епископ Менинґ, якби так у ньому відозвалася колись охота висповідатися по щирости, міг би про це багато сказати.

СПЛЯЧА КРАЇНА.

У листопадовім числі місячника „Гарпер'с Меґезин'' писав американський історик Стівен Доґен про Росію таке:

„Скільки людей умерло на Україні й на Кубані з голоду в зимі з 1923-го на 1933-тий рік, ніхто поза урядом докладно не знає, бо уряд не оголосив про це ніякої статистики".

Він каже, що урядові комуністичні заяви не признали ніколи більше, як один міліон смертей від голоду. Декотрі кореспонденти подали число жертв голоду на 10 міліонів. Люди, яких він, Доґен, уважає достайними найбільшої віри, числили число жертв на 4 міліони

Та навіть урядове признання міліона смертей це на цілий міліон більше, як признають большевицькі аґенти.

ХТО БІЛЬШЕ ВАРТА?

Бугая „Кемпос Айдол" продано в Шікаґо на мясо на ліцитації. Покупець заплатив за нього по 3 доляри за фунт.

Хтось-там з того приводу пригадує, що в цілім тілі дозрілої людини є стільки хемікалій, що їх можна купити за два доляри.

ЖИДИ Й РАДИКАЛІЗМ.

Одна жидівська ґазета в Америці розпочала недавно анкету про справу питання: чи правда це, що багато Жидів належать до радикальних течій; а коли так, то чому це так?

Дехто з жидівських письменників думає, що американські Жиди бояться, що зріст фашизму в Америці грозить передовсім національним і релігійним меншостям й тому Жиди кидаються до ліберальних і радикальних рухів, щоб до фашизму в Америці не допустити.

ДЕ ПРАВДА?

Недавня конференція для боротьби проти злочинів знову піднесла старе питання: чи ґазети, розписуючись про злочинців, множать злочини, чи причиняються до зменшення їх числа?

Поліція любить говорити, що до зросту злочинів причиняється немало преса через своє роблення злочинців героями. Приявні на зборах редактори доказували, що розголос, котрий ґазети дають злочинцям, якраз заставляють поліцію шукати злочинців, отже тимсамим здушують злочини.

Та чи справді повстання злочинів і виловлювання злочинців треба приписати пресі? Чи не приписується тут пресі заслуг, яких вона не може мати?

З УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ.

Пояснення до програми пятого музичного вечора Товариства Приятелів Української Музики.

В середу, дня 19-го грудня, в год. 8.45 вечором, в Studio Club of New York City, 210 E. 77th Street, відбудеться пятий музичний вечір **„Товариства Приятелів Української Музики".** У звязку з тим даю такі пояснення:

Щоб відчути приємність, слухаючи довгого клясичного твору, не треба бути музиком, але треба вміти слухати. Слухач, який часто ходить на концерти, не потребує конечно пояснень, бо він має „техніку'', як зачати слухати, слухати і слухати до кінця і не думати про посторонні річи, але віддатися приємности слухання музики. Однак і для нього пояснення до програми є дуже корисні і всі майже поважні концертові орґанізації дають слухачам друковані пояснення програми. А що початкуючий, невправлений слухач таких пояснень особливо потребує, це зрозуміле.

Головний твір, і перший твір у програмі, це **„Тріо"** для скрипки, челя і фортепяну **Бориса Лятошинського.** Це тріо, хоч друковане тому кілька літ, виконується тепер в Америці перший раз. Не диво, бо незвичайні труднощі, які треба виконавцям перебороти, не є заохотою для виконавців взятися добровільно за таку трудну задачу. Щоби твір робив враження, кождий з виконавців мусить перебороти технічні труднощі своєї партії. Крім того дуже трудні ритми і гармонії при пізнаванню твору утруднюють виконавцеві вслухатися в цілість композиції. І коли йде про Тріо, то це треба було аж дивного випадку, щоб зійшлися троє людей-музиків, які з радістю могли присвятити багато часу, щоби з мертвих нот викресати музику, таку, яка була в уяві композитора. Та це буде річю слухачів оцінити, як виконавці вивязалися зі свого завдання.

Хтож це такий композитор **Борис Лятошинський?** Це головний представник української модерністичної музики, учень бувшого директора київської консерваторії, М. Ґлієра. Він, ще молодий чоловік, безперечно виказує ще впливи такого музичного велитня як Скрябін, якого вплив замітний на всій новітній европейській музиці. А Лятошинський захоплюється новітньою европейською музикою, бож він Подолянин, у якого жилах пливе европейсько-украніська кров. Він стає проти дикої стихії монґольської тьми, скомпонувавши оперу **„Золотий обруч",** на основі дорогої нам усім повісти Івана Франка **„Захар Беркут".** Ця опера йшла дуже часто і з великим успіхом кілька літ у державних театрах на Україні. Отсе тріо займає чільне місце серед великого числа камерної музики Лятошинського.

Три частини Трія — це наче три дії в драмі. А коли так, то це певно довший твір. Під акомпаніямент арфи-фортепяна появляється ніжна, благородна тема-ідея. Композитор другий раз її представляє, її ступінює і обзнакомлює з музикальною ситуацією в звязку з цею благородною темою. Серед напруження-очікування появляється друга тема, яка не звучить так свіжо. Це якась мудрувата особистість, незадоволена темна. Здається, що щось висить у повітрю, якісь непевні ритми, якесь пригноблення. Неначе жалується та плаче скрипка: „Ратуйте мене, кругом мене самі вороги! Що маю далі робити?" І чути помаду і тут і там заохоту до діла, до розвязання того положення, що утворилося в завязці твору. (І тепер ми слухаємо середнього розділу першої частини, що технічно називається „розрібкою тем''). Симпатія є по стороні першої, ніжно-благородної теми. Ця тема ще все ніби боїться правдивого протесту; таж вона може для реального життя заслаба. Чи вона видержить загрози другої теми? Зриваеться вітер, наступає друга тема на першу, йде битва — довга і важка. Дивно, звідки набралось у першої теми стільки сили, розмаху і витревалости. Друга тема не дається, вихоплюється, дальше йде битва, поки її не приголомшують могучі акорди в усіх інструментах. І ніби усміх по доконаному ділі появляється перша світла тема в оригінальному виді (цей третій розділ першої частини називається „репріза"). Вона побідила, це правда, але її радість закаламучена появою недобитої другої теми. Ця друга тема тепер ще більше нещира і жалка. Її мучить роздвоєння (імітації між скрипкою та чельом), чути кругом фальші. Здається, що це пригноблення приносить кінець другій темі. Зявляється знов перша тема (цей розділ називається „кода'' або закінчення першої частини). Вона хоче розрадити слухача і сказати останню мудрість: що всяке зло є тимчасове, що треба вірити в далеку, а ясну мету людства, бо відтам прийде трівке щастя.

Друга часть цього твору, це немов друга дія цеї фільософічної драми. Діється вже не на землі, але ген — далеко на інших світах. На крилах підноситься людська думка в сині облаки — далеко від землі. Десь іще здалека чути пову заверуху на землі. Це є чуже крилатій думці і її не можна здержати в полеті. Вона летить далі; далека мета здалека мерехтить ясніше. Гомін землі навіть незамітний. Вона упоєна летить далі й далі...

Третя частина: Ми на землі. З конфліктів повстало нове життя. Воно може трохи буденне, але воно здорове. Вперед! Працюємо! Відкрито нову правду, що вся суть життя в праці для інших. Кипить праця, нема ніяких комплікацій, нема ворогів. Ще один сильний відрух і життя йде далі ще сильнішим темпом. Це темпо загартованої душі в сумнівах у своє призначення, як і в полеті між ясні зорі. Знову появляється чиста провідна ідея твору (перша тема першої частини). Вона стає в блеску величі, щоб оставити слухача у вірі в свою щасливу будучність.

Це пояснення автора цих рядків є дуже субєктивне і воно може настільки неправдиве, що того роду душевні переживання годі передати словами. Однак правдивий твір мистецтва все побуджує функції людської душі. І великі майстри - композитори вміли творити такі твори, в яких навіки затревалена можливість апелювати до душі слухача і викликувати в людини велику душевну радість.

Того вечора буде промовляти пані **Флоренс Кассіді** на тему „Українське мистецтво й Америка".

З інших музичних продукцій заслугує на увагу чудова українська народня пісня для сопрана, скрипки та фортепяну про розмову між мамою в старому краю і дочкою в Америці, що тут зазнала лише жалю та горя.

Зі скрипкових соль буде виконаний перший раз твір відомого композитора п. М. Гайворонського п. з. „Прелюдія". На жадання повторюється тепер модерністичні, але дуже ефектовні „Варіяції" Н. Коляди. Також включено композицію "In modo antiquo'' (на старий лад) нашого приятеля з Волині, світової слави челіста **Михайла Букиніка,** який тому десять літ був одним з головних музичних діячів у Харкові і який багато причинився, в часах руїни, до піднесення української музики. Його заходами видало „Державне Видавництво" твори Леонтовича.

З творів Р. Придаткевича буде виконаний перший раз новоскомпонований „Пастораль" (пастуший нарис) як вступ до вже відомого „Аркана''. Гра сопілки „про загублену овечку'' як і згуки трембіти, що відбивається в горах, стали матеріялом для субєктивних музичних думок композитора.

Як чотири дотеперішні музичні вечори були під артистичним оглядом успішні, то є надія, що і тим разом іще цікавіша програма знайде цікавих слухачів, що схочуть скористати з нагоди почути українські музичні твори і побути в приємній атмосфері людей, що цікавляться тим добром, яке витворила людська душа, а спеціяльно українська. Я певний, що і по тім концерті хтось зі слухачів опише потім свої враження, чим зробить прислугу тим, які не зможуть бути присутніми.

Роман Придаткевич.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

І. Н., Ембрідж, Па. — Як прийде до редакції дві дописи з одної місцевости про одно свято, то годі знати, яка з них правдива. І годі знати, чи цей, що написав допис, був на святі. Є люди, що у всім добачують зараз „образу". Редакція тут у нічім не винувата. Написав хтось допис, незгідний з правдою, то можна по культурному спростувати. Але не треба тоді писати про другого дописувача в такий спосіб: „низькі і брудні арґументи якогось нікчемного писаки", „право нікчемного писаки пхати свій ніс і розпоряджатись доходами", „нікчемний грошей на церкву не дає". „патріот з витертим чолом". А так Ви тепер пишете, тай іще й домагаєтеся: „Ми маємо повне право жадати, щоб редакція поміщувала те, що ми напишемо у своїх дописах". В редакції кождий дописувач заслугує на довіря. А тратить його тоді, коли пише неправду, або поводиться некультурно.

ГОЛУБИ - КОНТРАБАНДИСТИ.

В Лондоні поліція арештувала в китайській дільниці торгівця опія та власника коршми Ту-Лінґ-Сама. На подвірю його дому був голубник, повний голубів - контрабандистів: птиці переносили в кошичках, прикріплених до тіла, опій і доставляли його клієнтам Китайця. В кімнаті Ту-Лінґ-Сама поліція знайшла книжку Верґілія. Сторінки книжки були склеєні і видовбані, а порожне місце було наповнене опієм.

ПОВІДОМЛЕННЯ

ДЛЯ ВП. ВІДДІЛОВИХ СЕКРЕТАРІВ У. Н. СОЮЗА.

Щоб уможливити головній канцелярії У. Н. Союза річне замкнення всього діловодства на час, отсим взиваємо всіх відділових секретарів, щоби принаймні в цьому останньому місяці в році не спізнилися з висилкою належитостей до головної канцелярії.

І так, аплікації на зміну грамот зі старого до нового роду обезпечення треба прислати до головної канцелярії ПЕРЕД 25-тим ГРУДНЕМ, бо інакше грамоти дотичних членів не можуть бути змінені з кінцем цього року.

Аплікації про приняття в члени та місячні фінансові і рекордові звіти повинні бути прислані НАЙДАЛІ ДО 28-го ГРУДНЯ.

Щоб аплікації про приняття нових членів могли бути вчислені до цьогорічної ювилейної кампанії, а з тим і до належної ювилейної нагороди, то треба прислати їх до головної канцелярії ПЕРЕД 28 ГРУДНЕМ.

Ті відділи, що залягають з якиминебудь належитостями до головної каси У. Н. Союза, повинні вирівнати їх НЕГАЙНО, бо інакше наразять себе на суспензу з кінцем цього року.

Якщо якісь відділи мають іще в себе посмертні листи, то треба прислати їх зараз, щоби в той спосіб уможливити головній канцелярії виплату дотичних посмертних запомог іще перед замкненням річного фінансового справоздання.

Головна Канцелярія У. Н. Союза.

СЬОГОДНІШНЯ ПОРТУҐАЛІЯ

Два світи на Іберійському півострові. — Велика згідливість. — Господарський ратунок у тяжких часах.

Не дивниця, коли люди з великої далечі та не знаючи справи на власні очі, думають, що Портуґалія майже зовсім похожа на Еспанію. Така думка дуже поширена. В дійсноси воно навпаки. Чужинець уже на перший погляд запримічує в Портуґалії велику ріжницю між її населенням і населенням Еспанії. Коли Еспанець аґресивний і палкий, Портуґалець, навпаки, спокійний та духово пасивний. Портуґальці сентиментальні й дуже людяні.

Чужинець ледви може вирватися від прошаків на кожному кроці. Та на Портуґальців прошацтво не робить уємного враження. Кожний Портуґалець для прошака все щирий та ввічливий. Взагалі в мало котрій державі поодинокі верстви населення такі згідливі між собою, як Портуґальці. Гостинність, щедрість і доброта там дійсно виявляються щиро.

На похороні бувшого короля Мануеля можна було бачити те, чого певно нема ніде інде в світі: републиканська влада приладила з нагоди похорону найбільші торжества свому противникови. Також годиться згадати, що Портуґальці дуже люблять дітей, а зі звірятами поводяться розмірно добре — коли взяти під увагу, що це люди півдня.

Та попри це все є і чимало недостач у їх національному життю. Будинки будовані недбало, дороги також. У Портуґалії дане слово не вважають обовязуючим, а портуґальський торговець не лише здивується, а й буде оґірчений, коли чужинець візьме його слово „занадто" поважно. Для нього ніщо не є запізно, коли не додержить обіцянки. Добрі знавці Портуґальців твердять, що стид у цього народу не грає великої ролі, про що можна здогадуватися з його рівнодушности до нечистоти та інших неґиґієнічних звичок.

Довголітній дописувач лондонських і ріжних европейських часописів у Портуґалії, В. Польсон-Нюмен, описав дуже цікаво, які смішні були головно в початках розпорядки міської управи в Лісбоні й деяких південних містах проти нечистоти та прошаків. Не був би повний цей опис Портуґалії, колиб не згадати дуже велике зацікавлення Портуґальців для політики. Від революції 1910 року тут вибухають короткі „революції" й до влади доходить на короткий час усе нова влада.

Великий державницький талант бувшого міністра фінансів, Д. Салязара почав у квітні 1928 р. — нову добу до кращого. Мало є держав, у яких так слабо відбилася би світова кріза, як у Портуґалії. Та це може тому, що Портуґалія від 1891 р. не затягнула ніодної закордонної позички, а свої зобовязання закордонним державам платила з власних засобів, сьогодні з доходів, які має в більшости з грошевих позичок і дарів Портуґальців з Бразилії та Північної Америки.

Промисл теж не дуже розвинений, головно заспокоює домашні потреби. Нема небезпеки гіперпродукції та більшого безробіття. Хліборобство, хоч послугується старими методами, розвинене дуже добре. Дерев'яного плуга та волів уживають усюди в Портуґалії ще й сьогодні. В 1926 р. більше як половина населення були анальфабети. Відтоді число народніх шкіл збільшилося до тисячки, себто 30,000 дітей, а для дальших 15,000 дітей основували вечірні курси.

У лікаря.

— То скажіть, пані, що вам долягає?

— Не маю нічого сили в руках, пане докторе не можу їх піднести понад голову і те саме з ногами.

———o———

Бертіні виступає в цирку в Італії як „живе гарматнє стрільно". Ґалева вистава, за хвилину вистрілять Бертінія з гармати. Нараз приходить телеґрама, що королівська родина збільшилася. Бертіні поблід, утікає за куліси.

— Що з вами? — питаються.

— Боюся, щоб директор не сказав вистрілити мене з гармати двацять один разів!

———o———

— Алеж то гарну дитину маєте, — чудова головка, бистрі очи, приємні усточка, інтеліґентний вираз лиця... та до речі: чи не моглиб ви мені позичити пятьдесять долярів; зверну вам на першого січня.

— Ні, прошу вас — ця дитина, то синок першого чоловіка моєї жінки...

ПРОТОКОЛ

з нарад головного екзекутивного комітету У. Н. Союза, які відбулися 11. грудня 1934 року в головній канцелярії У. Н. Союза під ч. 81—83 Ґренд Стріт, Джерзи Сіти, Н. Дж.

На нарадах, які почато в годині 2.30 пополудні, були приявні: головний предсідник М. Мурашко, головний рекордовий секретар Д. Галичин, головний фінансовий секретар-касієр Р. Слободян і завідатель „Свободи" П. Маційовський.

Збори відкрив головний предсідник та предложив для полагодження такі справи:

Купно й продаж бондів. Порішено закупити Юнайтед Стейтс Трежюрі Сертифікейтс 1⅛% за $25,000, та Ґовм Овнерс Лон Корпорейшен 2¾% бонди на суму $45,000. Заразом рішено продати Юнайтед Стейтс Трежюрі Сертифікейтс 1⅛% за 25,375.

Перебрання реальностей на власність У. Н. Союза. Постановлено перебрати на власність орґанізації реальности, яких власники залягали з плаченням міського податку та процентів від морґеджу, а саме: реальність під ч. 2250—2259 Годсон Булевард, Джерзи Сіти, Н. Дж., на якій У. Н Союз мав морґедж у сумі $29,550, а також реальність під ч. 547—555 Мейн Стріт, Форт Лі, Н. Дж., на якій був морґедж у сумі $41.790.

Виміна морґеджів на Ґовм Овнерс Лон Корпорейшен бонди. Стверджено, що У. Н. Союз одержав бонди тої корпорації в заміну за морґеджі на таких реальностях: 336—8 Стріт і 181½ — 2 Стріт, Джерзи Сіти, Н. Дж., 130 Норт Ровд, Нотлі, Н. Дж., та 5014 Арчмір евеню, Клівленд, Огайо. На повне покриття морґеджів на вище поданих реальностях, а таксамо на повне покриття залеглих процентів від тих морґеджів отримано бонди на загальну суму $16,181.03.

Купно холоділень (фріджідерс). Порішено вставити холодільні в домі під ч. 77—79 Джексон евеню, Джерзі Сіти, Н. Дж., який свого часу перебрано на власність У. Н. Союза.

Ювилейні нагороди. Ухвалено уділити спеціяльні грошеві ювилейні нагороди для тих відділів, які на протязі цього ювилейного року приєднали найбільше число нових членів, а таксамо окрему нагороду для такого члена, який з кінцем цього року стоятиме на першому місці щодо числа приєднаних ним нових членів. Отсе рішення щодо висоти тих нагород буде подане до відома по закінченню ювилейної кампанії.

Орґанізування нових членів. Обговорено ріжні пропозиції щодо орґанізування нових членів в наступному році, та рішено предложити відповідний плян у тій справі на річному засіданні головного уряду У. Н. Союза, яке відбудеться в лютім 1935 року.

На тім закінчено наради в 6 годині ввечір.

Д. Галичин,
гол. рек. секретар.

В ЦАРСТВІ ТІНЕЙ.

Паризькі „Последня Новості" пишуть: „Особа, що вернулася цими днями з СССР, оповідає таке: Жити по більших містах можна ще якось, а той, хто має гроші, може навіть добре жити. В Москві, Ленінграді і в Харкові за гроші все можна дістати. Зате провінція вимирає! Треба поїхати з більшого міста кілька кільометрів, щоби попасти в царство тіней. Це навіть не тіни, це живі трупи! На лицях повна безнадійність. Життя тих людей жахливе. Влада на провінцію і на село махнула рукою. З села витискають для міста все, що тільки витягнути звідтам ще можна".

— Два пани сваряться чимраз завзятіше. Один, доведений до оконечности, каже:

— Ви звір! Навіть на тілі ви обросли наче малпа!

— А я вам скажу, — відрубав другий — що ваша жінка любить сплетні!

ТРАНСПОРТ У ПОЧАТКАХ ВІЙНИ.

За кілька днів до вибуху війни починається праця військових штабів над перетворенням нормальної комунікації на воєнну. В момент мобілізації особовий рух на залізниці зростає до велитенських розмірів, бо кождий вояк мусить прибути свічечасно на місце призначення, зазначене в його мобілізаційній карті. Відразу збільшується скількість потягів та їх довжина.

Рівночасно з тим ворог буде старатися в першу чергу перешкодити превозови вояків на місце призначення, щоб припізнити уставлення формацій та наробити заколоту на залізницях. Завданням формацій пригирничої охорони буде здержати наступ ворога на границях. Але й транспорт тих формацій на границю буде вимагати засобів перевозу. Війська спеціяльного призначення мусять у першу чергу зявититися на місці бою. Тому їх будеться перевозити головними скорими лініями. Резерви зате зможуть збиратися поволіше і для них буде також ужитий автотранспорт.

Щоб це все було виконане пляново, треба вже заздалегідь зорганізувати транспорт до найменших дрібниць, щоб не опинитись перед непереможними трудноцами і несподіванками. Усунення всіх перешкод призначується в модерній армії спеціяльним військовим летучим командам, які розташовуються у всіх важніших комунікаційних пунктах та збірних місцях для вояцтва. Вони мусять бути взаємно получені телефонами та телеграфами і радієм, як також у їх розпорядженні мусить бути значна скількість трену та автокольон, щоб у загроженому пункті зараз зявитися з поміччю. В їх обсязі ділання лежить теж завдання взаємодоповнення одного комунікаційного середника другим, як цього треба.

Одначе цього замало, щоб забезпечити нормальну працю транспорту. Військові команди мусить подбати ще й про забезпеку всіх шляхів та важних перехресних чи кінцевих пунктів залізниць. На початку світової війни обставлювано залізниці старшими віком резервістами. На той час це було добре. А нині потрібно до цього ще спеціяльних летучих відділів з технічно вишколеним персоналом, який вів би всюди контролю та на скору руку усував би перешкоди й непередбачені шкоди. Спеціяльної охорони потребують важні вузлові пункти, яких унерухомлення відбилосяб на праці не одної, а більше ліній.

Зокрема треба рахуватися з тим, що на комунікаційні лінії будуть сконцентровані ворожі напади з повітря, і то в перших годинах війни, головно тоді, коли на них буде найбільший рух. Загальні правила протилітакової охорони не можуть бути примінені й до залізниць. Села й міста можуть обійтися якийсь час без світла, але залізниця ні; бо інакше прийшлось би застановити рух на ній. Це в часі мобілізації недопускальне.

Протилітакова охорона шляхів мусить бути окремо зорганізована. Найперше треба залізниці повідомити про наближення небезпеки з повітря. Тоді заряд подбає про притінення світляних сигналів по торах, про уладження підземних схоронищ для персоналу й подорожуючих та про узброєння потягів скорострілами. Залізничі установи спеціяльного призначення мусять мати власну охорону, і то таку, щоб не дати змоги ворожим літакам занадто низько літати над потягами і кидати на них цільно бомби. До того залізниці мусять мати в себе відповідну скількість запасових авт і технічного персоналу, щоб мати змогу загроженому місцю прийти з допомогою та понаправляти заподіяні шкоди.

Так уявляє собі цю справу бельгійський генеральний інспектор залізниць, Маршанд, публікуючи це все у військовому журналі „Ль арме модерн".

З цього виходить ясно, як має поступати противник, якому залежить на тому, щоб унерухомити засоби транспорту в часі мобілізації. Знання цього пригодиться і нам, хоч наша мобілізація буде вестися зовсім інакше.

ЧАРОДІЙ ЛІКАР У МАНІТОБІ.

Недавно тому прибув у фармерську кольонію Кловердейл, що знаходиться 25 миль на північний захід від Вінніпегу, невідомий чоловік з жінкою та дитиною. Він представив себе як доктор Джан Лов і замешкав на фармі родини Савтерленд. „Доктор" Лов заявив, що він може виліковувати людей навіть з найтяжчих недуг та каліцтв. Скоро зо всіх усюдів почали зїждж[а]тися на фарму хворі люди. Лов питає кожного хворого звідкіля походить і як довго хворіє, а потім заявляє, що скоро буде здоровий, і відпускає домів. Багато хворих, що ходили до нього, вже чуються здоровими. Він не бере ніякої заплати за „лікування" і тому урядові чинники не можуть заборонити йому лікувати людей, тимбільше, що справді декотрі прийшли до здоровля. Однак пацієнти приходять до нього не голіруч, а з ріжними подарунками й уже заповнили ними цілу фарму. Особа „д-ра" Лова нікому понищо невідома. Невідомо, звідкіля він прийшов і що передше робив.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ПАНІБЕРИЗМ ОЖИВАЄ.

(УП) У звязку з революцією в Еспанії пригадали собі газети про існування паніберизму, щоб яким чиком оправдати все те, що діється в Еспанії з Басками та Катальонцями. Повстала ця ідея на передодні 19. й 20 століття, коли Еспанія втратила свої останні кольонії на користь Америки. Нині має вона своїх прихильників серед націй Пиринейського півострова. Література про неї нема багато. Цілю її є обєднати в одну цілість всі народи пиренейського культурного круга. Практично беручи, то це щось такого, як московський панславізм, чи евразійство, а тепер пролетарська єдність, або сербське югославянство, чи навіть пангерманізм у найширшому його розумінні. Провідниками паніберизму є в першу чергу Еспанці, що хотілиб під своїм проводом обєднати ввесь Пиринейський півостров. Паніберизму не треба змішувати з ібєро-американізмом, який повстав уже давніше як реакція на доляровий імперіялізм, відомий під назвою доктрини Монро. Він обхопив Полудневу Америку і вийшов переможцем над доляровим імперіялізмом. Конференція в Монтевідео в 1933/34 рр. здійснила на практиці гасло „Полуднева Америка для полудневих Американців", а теперішній американський президент Рузвелт відкликав доктрину Монро з її гаслом „Америка Американцям", що вважалось рівнозначним з опануванням Злученими Державами цілого американського континенту. Успіх ібєро-американізму вляв нову силу в ідею паніберизму, який по суті прямує до сфедералізування Еспанії, Португалії, Катальонії й Баскії під проводом Еспанців. Дійсність показує, що ідея ця була доброю, доки була ідеалом та обмежувалась до культурної співпраці тих народів, не зачіпаючи ані національного ані господарського розвитку їх кождого зокрема. Теперішні події загострили положення, бо Катальонія домагається повної незалежности, на яку не хочуть погодитись Еспанці, а Португалія вже здавна є незалежною державою. Між іншими на Пиринейському півострові грають ролю також дві посторонні сили: Англія з впливами на Португалію і Франція з впливами на Еспанію. Обєднання тих двох окремих, існуючих на півострові державних організмів в одну цілість не підходить ані одному ані другому чинникові, бо в тому випадку оба позбулисяб там своїх впливів, або їх захопив би хтось один. Тому в інтересі і Франції і Англії лежить, не допустити до здійснення ідеї паніберизму.

Варто між іншим при цьому згадати, що здійснення цієї ідеї форсується такими аргументами, як от, що Еспанці та Португальці колись спільно по морях їздили та відкриття робили; що півостров був колись могучим чинником у політиці, і т. п. Це нагадує дуже теперішні і минулі методи пропагування панславізму, як от про спільно ведені війни, одної матери діти, „Київ мать русскіх городов", „за нашон і вашон вольносьць", спільна культура, триєдиність усіх Русей і т. п., або далі й аргумент „общаво кітьолка", що повстав у стрілецьких ровах світової війни. Треба припускати, що паніберизмови судився мабуть такий самий довгий вік, як і панславізмови чи югославянству.

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ НАЙБІЛЬШЕ ЩАДЯТЬ?

У звязку з міжнародним днем ощадности знаходимо в пресі цікаві дані дотично щадничої чесноти громадян у поодиноких державах. І так: на першому місці стоїть Норвегія, де на одного громадянина приходить 913 злотих щадничих вкладів, опісля йдуть: Австралія (861 зл.), Данія (851), Швеція (743), Зл. Д. Америки (578), Люксембург (568), Голяндія (465), Італія (398), Чехословаччина (392), Німеччина (383), Бельгія (331), Англія без кольоній (305), Австрія (242), Франція з кольоніями (210), Фінляндія (183), Японія (105), Еспанія (86), Канада (58), Півд. афр. Унія (42), Польща (32).

Як бачимо з того зіставлення — Польща стоїть щойно на 20-му місці. Колиб іще взяти під увагу нас, Українців, окремо, то ми напевне стоялиб ще значно дальше. Під оглядом ощадности стоять Українці в Польщі на самому кінці. Невеселий це прояв. Не знаємо, як виглядають щодо ощадности Українці по тій стороні Збруча. Своєрідні обставини країни Советів не дозволяють нам це збагнути, а брак можливости вдоволити найпримітивніші потреби, нужда, спричинена кольоніяльною політикою завойовника, його промисловою гігантоманією і мілітаризмом, виключає взагалі нормальні критерії людських чеснот, зокрема ощадности. Та варта підкреслити, що большевики всупереч своїм теоріям ведуть тепер завзяту кампанію за ощадність, а їхні щадничі каси, розсіяні по всій державі, платять відсотки від вкладів, і то подвійно такі високі, як у Польщі.

Слід замітити до повищого зіставлення, що Франція, відома країна рентієрів, знайшлась у ньому аж на 14-му місці тільки тому, що цифра є спільна також для кольоній. А там напевне не багато щадять. Ощадність у мало цивілізованих громадянствах усе дуже низька.

Мудрий рабін.

Берка мучила непевність, чи справді діються чудеса. Пішов до рабіна та сказав йому свій сумнів. Рабін повчив Берка:

— Чуда або є неможливі або є можливі. Коли є неможливі, тоді, самособою, чудес нема. Колиж є можливі, тоді вже не є чудо, що вони діються.

НЕЗАГНУЗДАНИЙ ТАРЗАН. (144)

Під Тарзаном уже не було інших галузей, котрих він міг би вхопитися, падаючи вниз. Його нога замоталася в якесь лико так, що його тіло обернулося зовсім і він упав на плечі на середину вулиці села.

Як затріщала галузка та його тіло впало крізь галузззя на землю, здивовані чорні побігли до своїх хат по зброю. Як відважніші з них вийшли з хат, вони побачили на землі тіло майже голого білого чоловіка.

Тарзан лежав там, де впав. Побачивши, що він не рушається та що на дереві нема його товаришів, його оточила громадка чорних узброєних воїків. Один уже хотів ударити своєю списою в груди Тарзана, але Нумабо, їх начальник, його здержав.

„Звяжіть його", він сказав. „Нині ми добре наїмося". Тарзанові звязано руки й ноги сильними шнурами, зробленими з кишок звірят. Довкола них зібралася велика товпа, щоби подивитися на нового бранця. Потім вони понесли його до хати, де ще одна біла людина ждала своєї долі.